

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 149

מסכת בבא בתרא י"א-י"ז

בס"ד, י"ז ניסן תשס"ב

השבוע בגליון

■ סעודת הבראה משל אחרים בלבד - גם כוס קפה?
■ מדוע אבל אינו רשאי לאכול בסעודת הבראה
■ מאכלים משלו?
■ על מי מתפללים העניים
■ עצה נפלאה לדרשנים

■ כיצד נתנו יהודי הגולה שוחד לשופטים הנכרים
■ איסור שוחד של שופט גוי
■ אינו זהה לזה של דיין יהודי
■ שאלת הדוכס קארל לודוויג
■ איזון דעתו של השופט הנכבד

דף ט/ב כל דיין שנוטל שחד מביא חמה עזה לעולם

כיצד נתנו יהודי הגולה שוחד לשופטים הנכרים

איסור לקיחת שוחד על ידי הדיין מוכר לכולנו מן הפסוק (שמות כח) "ושחד לא תקח כי השחד יעור עיני פקחים", והנותן שוחד לדיין מכשילו באיסור ועובר על (ויקרא יט/יד) "ולפני עור לא תתן מכשול". הגמרא בסוגייתנו אף מוסיפה על כך את דברי רבי יצחק, ש"כל דיין שנוטל שחד מביא חמה עזה לעולם".

פוסקים רבים נדרשו לדון בשאלה רגישה שנכפתה על היהודים בדורות עברו, בשהייתם בגלות בין אומות העולם. לא פעם, נתבע יהודי למשפט על ידי נכרי, והיהודי חש כי אם לא ישחד את השופט הנכרי, לא יפסוק הלה כפי האמת, אלא יצדיק את בן אומתו הנכרי. ויש לידע אם היהודי עבר על איסור בכך שנתן שוחד לשופט הגוי.

איסור שוחד של שופט גוי, אינו זהה לזה של דיין יהודי: מדברי חלק מן הפוסקים עולה, כי יש חילוק מהותי בין איסור נטילת שוחד המוטל על דיין יהודי, לאיסור המוטל על שופט גוי. כלומר, ברור לכל, כי גם הנכרים מצווים להוציא משפט צדק ולא להטות את הדין. אולם, דין התורה שהדיין היהודי לא יטול שוחד, אינו מחמת החשש שמא נטילת השוחד תגרום לו לעוות את הדין, אלא איסור זה עומד בפני עצמו בכל מצב, גם אם ברור לכל שהדין לא יתעוות עקב נטילת השוחד. לעומת זאת, האיסור שמוטל על שופט נכרי ליטול שוחד, אינו אלא מחמת החשש שמא נטילת השוחד תגרום לו להטות את הדין ולפסוק שלא כפי האמת. מעתה, אם היהודי משוכנע שהצדק איתו, לא זו בלבד שאינו עובר על איסור, שהרי בנתינת השוחד אינו גורם לעיוות הדין אלא להוצאת האמת לאור, אלא הוא גם מיטיב בכך עם השופט הנכרי, שלא יעבור על איסור בשפיטה מעוותת (עי' "חוות יאיר" סי' קל"ו, ובי"תומים" סי' ט').

אמנם, מן הראוי לציין, כי ה"מנחת חינוך" (מצוה פ"ג) וה"דברי משפט" (שם) אינם מסכימים עם דעה זו, ולדעתם אין כל חילוק בין איסור שוחד המוטל על דיין יהודי לאיסור שוחד המוטל על שופט גוי. מכל מקום, כותב ה"חתם סופר" (שו"ת ח"ו סי' י"ד), מותר לתת שוחד לשופט גוי, כדי לאזן את דעתו הנוטה לטובת אחד הצדדים. ואדרבה, אין כל איסור לעשות זאת, משום שבכך מצילים את השופט הגוי מן האיסור לעוות משפט צדק.

שאלת הדוכס קארל לודוויג: בהקשר לכך מעניין לציין, שרבי חיים יאיר בכרך, בעל ה"חוות יאיר", מביא בספרו דו שיח מרתק בין גיסו, רב איצק, אב בית הדין של קהילת מנהיים שבגרמניה, לבין הדוכס קארל לודוויג, שה"חוות יאיר" מכנהו: "המופלג בחכמה, משתעשע לפרקים בגיסי הנזכר בדברים שכליים". יום אחד הציג הדוכס שאלה מביכה למדי בפני ידידו הדיין. הדוכס טען כי ידוע לו ממקורות מהימנים ביותר, שלא מעט יהודים משלשלים כספי שוחד לידי שופטים נכרים שבפניהם הם מתדיינים. הדוכס פרט את הנתונים בפני הדיין והציב בפניו אתגר להסביר לו כיצד הם נוהגים שלא כאמור בתורה.

רבה של מנהיים לא היה מעוניין להשיב לו נכוחה, כי זוהי האפשרות היחידה

המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת
הבחור
אביעד יצחק קוליץ ז"ל
ב"ר יוסף שיבלט"א
וזוג' מרת זהבה שתבלט"א
נלב"ע י"ז ניסן תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה
הונצח ע"י ידידנו משפ' הרטמן שיחי

לעילוי נשמת
הר"ר **משה רבלסקי** ז"ל
ב"ר יעקב יצחק ז"ל נלב"ע י"א ניסן תשמ"ט
הונצח ע"י בתו מרת חדוה בן נפתלי שתחי
והר"ר **מרדכי בן נפתלי** ז"ל
נלב"ע י"ד ניסן תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה
הונצח ע"י בניו הר"ר אברהם
והר"ר עמר בן נפתלי שיחי ת"א

לעילוי נשמת
מרת
ביה מזוז ע"ה
בת ר' יוסף ושרינה ז"ל
נלב"ע כ' ניסן
תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה
הונצחה ע"י משפחתה שיחי

המשך מעמוד קודם
העומדת בפני היהודים האומללים, להנצל מידם הרשעה של השופטים האנטישמיים. לפיכך, השיב לו, כי אין כוונתם להטות את הדין, אלא מאחר שבאופן טבעי השופט חש קרבה לנכרי המתדיין עם היהודי, על היהודי לאזן את המצב על ידי נתינת מעות. **איזון דעתו של השופט הנכבד:** אולם, קארל לודוויג לא הרפה ושאל: "מה יענה כבוד הרב מקרים בהם יהודי נותן שוחד לשופט גם כאשר הצד השני למשפט יהודי הוא?" השיב לו הרב: "מאחר שהשופט כבר מורגל לקבל שוחד, בטוח כל צד, שרעהו שיחד את השופט, ושוב עליו לאזן את דעת השופט הנכבד..."

דף יב/א מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים **נבואה נמסרה לשוטים ולקטנים - כיצד ומדוע?**

הגמרא בסוגייתנו מביאה את דברי רבי אבדימי דמן חיפה, כי מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים אך לא ניטלה מן החכמים. ומבאר רש"י (ד"ה "הכי"), שלמרות שהנבואה ניטלה מן הנביאים שאינם חכמים, אך היא לא ניטלה מן החכמים. למקרא פירושו צצה ועולה השאלה, כפי שמקשה הרמב"ן בסוגייתנו, הרי שנינו במסכת נדרים (לח/א) כי יש מספר תנאים להכשרת אדם לקבלת נבואה, ביניהם - שיהא חכם. אם החכמה היא תנאי בסיסי להשגת הנבואה, מה כוונת רב אבדימי שהנבואה ניטלה מן הנביאים אך מן החכמים לא ניטלה. וכי הנביאים לא חכמים היו? הרי החכמים הם הם הנביאים? במאמר שלפנינו נעסוק בנושא זה, וכמו כן בדברי רבי יוחנן המובאים בסוגייתנו: "מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות". מדוע?

עקב קושייתו על רש"י מבאר הרמב"ן את דברי סוגייתנו באופן אחר. ה"חתם סופר" (בסוגייתנו) מפרש את דבריו העמוקים, ולשם כך הוא מקדים, כי הנביא הנבחר על ידי הקב"ה אינו אלא חכם גדול ומובהק מכל החכמים שבדורו, עד שאת עיקר הנבואה הוא משיג על ידי חכמתו. זוהי דרגה המכונה "רוח הקודש". מכאן ואילך, מנקודה זו בה מגבלות השכל האנושי אינן מאפשרות לחכם להעפיל לפסגות גבוהות יותר, משפיע לו הקב"ה את המשך הדברים מן השמים וזוהי דרגת ה"נבואה". משחרב בית המקדש, אומר הרמב"ן, ניטלה מעם ישראל הזכות לנביאים אשר יושפעו משמים בנבואות אשר הן מעבר לכח השגתם, אך "מן החכמים לא ניטלה", היינו, השלב הראשון של הנבואה, רוח הקודש, המושג על ידי חכמת התורה, לא ניטל מן החכמים. **אכן, ידוע על רבים מרבותינו גדולי הדורות אשר נסתיעו ברוח הקודש.** לדוגמא נציין את דברי בעלי התוספות (מנחות קט"ב ד"ה "בתחילה"), שכתבו על רבי קלונימוס: "ושלשה דברים הגיה כמפי נבואה בשעת פטירתו". מפורסמים גם דברי הראב"ד שכתב (הל' לולב פ"ח הל' ה'): "כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשו מכמה שנים". גם בדרות מאוחרים יותר ידוע על גדולי ישראל, שדבריהם נאמרו ברוח הקודש. נציין בספר דרך ה' לרמח"ל (ח"ג פ"ג) שביאר שיש דרגות רבות ברוח הקודש, וכ"כ מבאר את החילוק שבין רוח"ק לנבואה.

נבואת השוטים והקטנים מקורה מן השדים: מכל מקום, מאחר שהנבואה מוכרחה להתגלות בכל דור, ומאידך, אין אנו ראוים להתוודע לה, אומר רבי יוחנן, כי דרגת ה"נבואה" הגבוהה מדרגת "רוח הקודש", נמסרה על ידי הקב"ה לאלו אשר העם לא יאמין לנבואתם. מתוך אותם שהעם אינו נוטה להאמין לדבריהם נבחרו הקטנים והשוטים משום שפיהם טהור ונקי מכל חטא ועוון (י"עניינם למשפט" בסוגייתנו). אולם, יש לציין את דברי המהרש"א בסוגייתנו, הסובר, שהנבואה שנמסרה לקטנים ולשוטים אינה אלא על ידי שדים, ולא נובעת ממקור קדוש. **חובת הציות לגדולי האומה:** הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א כותב בספרו "אורחות יושר" (פ' כ"ה), כי העובדה שלאחר חורבן בית המקדש לא תמשיך דרגת ה"נבואה", וחכמת התורה בלבד היא שתנחה את העם, נרמזה גם בהפטרות "שבת הגדול", הלא היא נבואתו האחרונה של מלאכי, שהיה הנביא האחרון, שהתנבא ואמר (מלאכי ג/ב): "**זכרו תורת משה עבדי**... הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה'". הנביא מנחה את עם ישראל ומודיע לו, שדרגת הנבואה תעדר מקרבו, עד אשר יבוא אליהו הנביא לפני ביאת המשיח. לפיכך, פונה הנביא את העם "זכרו תורת משה עבדי", הסכיתו אל החכמים גדולי התורה, זוכרי תורת משה, שמכח יגיעתם בתורה הקדושה זוכים לרוח הקודש, הם אשר ינווטו אתכם עד ביאת הגאול.

דף יד/ב לרבות שברי לוחות שמונחים בארון **ספר תורה פסול היכן מקומו?**

כידוע, ארון הקודש אשר מניחים בו את ספר התורה, הוא קדוש, ואין לאכסן בו כל חפץ אחר בעל קדושה פחותה ממנו, כגון, חומשים וסידורים (ישולחן ערוך" או"ח סי' קנ"ד, ומשנ"ב שם סי' ל"א). בהקשר לכך דנו הפוסקים אם בארון הקודש מותר להניח ספר תורה שנפסל, או שמא מקומו הראוי לו הוא בגניזה בלבד. **יסוד הספק** הוא אם קדושת ספר תורה פוחתת עם פסילתו, ואינה כקדושת ספר תורה כשר, ומעניין לגלות כי בין ה"נודע ביהודה" לבין ה"ערוך לר"י" קיימת מחלוקת אם ניתן להביא הוכחה לנידון זה מסוגייתנו.

גמרתנו מציינת ששברי הלוחות הראשונים שנשברו על ידי משה רבינו ע"ה, היו מונחים בארון אשר בקודש הקדשים, מתחת ללוחות השניות (רש"י ד"ה "ישברי לוחות המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם
גמרא גדולה פתוחה מולו, והוא, מתנדנד במרץ וקולו הערב ממלא את חלל הסוכה, "אמר רבא, אמר אביי!!! **ודאי שהרב היה עייף,** אבל יותר משגופו הצנום תבע מנוחה, תבעה רוחו הכבירה תורה!

עומדים אנו כעת בתחילתו של חג הפסח, בו אנו חוגגים את יציאתנו מעבדות לחרות, משעבוד לגאולה ומתחילים את ספירת העומר לקראת חג מתן תורה שהיה סופו והשלמתו של התהליך שהתחיל ביציאת מצרים. **בניסן נגאלו אבותינו ממצרים,** ובניסן אנו עתידים להגאל. יהי רצון שזכות לימוד התורה, תעמוד לנו לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה העורך

פנינים

דף י"א עשרה דברים קשים נבראו בעולם **סגולה בטוהר...**

"הר קשה - ברזל מחתכו. ברזל קשה - אור מפעפע. אור קשה - מים מכבין אותו. מים קשים - עבים סובלים אותו. עבים קשים - רוח מפורתן. כך ממשכה הגמרא ומונה את גורמי הטבע לפי דרגתם וחוזקם עד אשר היא מגיעה לדרגת המיתה, שהיא קשה מכולם ומסיימת, שצדקה מצילה מן המיתה.

לכאורה, יש להבין, מהי מטרת הגמרא במנותה את גורמי הטבע תוך פירוט תכונותיהם הידועים לכל, וכיצד מתקשרת מצוות הצדקה לכל אלו?

בספר "מסילות לעבודת האלוה" (פ"ב אות ד') מבאר באופן נפלא, כי חז"ל ביקשו לאלפיו בינה אודות מעלתה הנשגבה של מצוות הצדקה. לשם כך, הם מבארים, כי כפי שהקב"ה הטביע בברזל תכונה שיחתוך הרים והאש תכבה את המים וכו', וכו', כך גם טבע הקב"ה סגולה בבריא, שהצדקה מצילה מן המוות!

דף י"ב מה יעשה אדם ויהיו לו בנים

על מי מתפללים העניים

"מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים - ר"א אומר יפזר מעותיו לעניים".

ה"בן יהודי" מבאר בדרך צחות, כי עצה זו, בנוסף לסגולה הטמונה בה, הינה גם טבעית ומובנת, משום שכידוע, שבשמחת ברית המילה, מצוי שבעל השמחה מפזר מעותיו לעניים ויש אף העורכים סעודה לעניים המזדמנים לאירוע.

אותם עניים, אומר ה"בן יהודי", בטוב ליבם, מהללים ומשבחים את בעל הבית הנדיב ומתפללים מעומק ליבם שהקב"ה יעניק לו בנים נוספים, וכך יזכו הם, לנדה נוספת ואף לסעודה דשנה...

דף י"ב הרי זה צדיק גמור

צדקה חכמה

בסוגייתנו מובא כי "האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיו בני... הרי זה צדיק גמור".

לכאורה, מדוע שיבחו חכמים אדם זה עד שהדירוהו כ"צדיק גמור", תואר השמור למעשים מיוחדים, הרי כל אשר לו יתן האדם בעד חי בניו היקרים לו מכל?

כ"ק האדמו"ר מנדבורנא שליט"א הביא רעיון יפה על גמרא זו בשיחתו עם גבאי צדקה, ואמר, כי גמרא זו עוסקת ביהודי צדיק החפץ להעניק צדקה לעני ללא שהלה יתבייש. לשם כך, אמר נותן

המשך מעמוד קודם

שמונחין) [בירושלמי שקלים פ"ו מובאת דעת ר' יהודה בן לקיש, שהיו שני ארונות]. ה"נודע ביהודה" (שו"ת מהד"ק או"ח סי' ט) מביא בתחילת דבריו, כי תלמיד חכם בשם הר"ר יאקב טען שמותר להניח ספרי תורה פסולים בארון הקודש, כשם שהניחו את הלוחות השבורות בארון שיועד ללוחות השניות ששלמות היו. אך הוא חזר בו מראיה זו, משום שהלוחות הרי מעשה אלוקים המה, ומחמת קדושתם הנשגבה הניחום בצוותא עם הלוחות השלמות. ממילא, אין להביא ראיה שמותר להניח ספרי תורה פסולים בארון הקודש.

אולם ה"נודע ביהודה" משמיט את הבסיס לדחייה זו, שהרי הגמרא (מנחות צ"א) מבארת, שיש לכבד תלמיד חכם ששכח את תלמודו מחמת אונסו, כפי שכבדו את הלוחות השבורים והניחום בארון. אם כל מעלתם של הלוחות השבורים היתה עקב היותם מעשה ידיו של הקב"ה, כיצד ניתן ללמוד מכך שיש לכבד תלמיד חכם ששכח את תלמודו? מעתה, שוב לפנינו ראיה ניצחת שקדושתו של ספר תורה אינה פוחתת עם קדושתו, כפי שקדושת הלוחות הראשונים לא פחתה עם שבירתם, ומותר, איפוא, להניח בארון הקודש ספר תורה פסול.

אלא, שה"נודע ביהודה" טוען, כי בכל זאת יש לחלק בין הארון של לוחות הברית לארון קודש של ס"ת. לדבריו, הארון נעשה לאחר שהלוחות הראשונים היו שבורים, ומראש הוא נועד להכיל גם אותם, וממילא אין הנחתם בארון נחשבת כשימוש שאינו ראוי. לעומת זאת, ארון קודש נבנה מתחילה כדי להניח בתוכו ספרי תורה כשרים, ושוב אין ראיה מסוגייתנו שמותר להניח ספרי תורה פסולים בארון קודש.

בעל ה"ערוך לנר" (שו"ת "בנין ציון" סי' צ"ז) מביא את דברי ה"נודע ביהודה", ודוחה את החילוק שכתב בין הארון של הלוחות לארון קודש. אדרבה, הוא טוען, מעצם העובדה שמשה רבינו נצטווה לנהוג בשווה בלוחות השלמים והשבורים באופן שווה, אין לך ראיה גדולה מזו שקדושתם שווה, וכך גם קדושת ספר תורה שנפסל אינה נפגמת במאומה וניתן להניחו בארון הקודש.

להלכה, כותב ה"נודע ביהודה", כי אף אם מצד קדושת הארון אין מניעה להניח את ספרי התורה הפסולים בארון הקודש, בכל זאת אסור לעשות כן, משום החשש שמא בטעות יקראו בהם, ונמצאו הרבים באים לידי מכשול.

גם על חשש זה של ה"נודע ביהודה" חולק ה"ערוך לנר" וכותב, כי אין לחשוש לכך, ובמיוחד לאחר שמנהג קהילות ישראל להניח את ספרי התורה הפסולים בפניה קבועה בארון הקודש. [הוא אינו מזכיר את מנהגו לקשור את חגורת ספר התורה מעל הפרוכת]. את עיקר דחיית דברי ה"נודע ביהודה" מבסס בעל ה"ערוך לנר" על כך, ש"נעלם ממנו שדין זה כבר הוזכר בספר חסידים" (סי' תתקל"ד) לרבי יהודה החסיד, שכותב במפורש, שכפי שהלוחות הראשונים והשניים היו מונחים באותו ארון, כך גם מותר להניח ספרי תורה פסולים בארון הקודש.

דף יד/א אין עושין ספר תורה לא ארכו יותר על הקיפו

חיתוך שולי יריעות של ספר תורה כבד כדי להפחית ממשקלו

בבתי כנסיות רבים נמצאים ספרי תורה ישנים מאד, שנכתבו לפני דורות רבים. חלק נכבד מספרים אלו כבדים מאד משום שהם נכתבו על קלף עבה, וטרחה רבה כרוכה בהוצאתם מן הארון ובהגבתם. לפני שנים רבות, הגה גבאי בית כנסת רעיון מעניין - לחתוך את שולי הגליונות של ספר התורה כדי להמעיט מכובד משקלו. המהר"ם פדואה (שו"ת סי' פ"ד) הגיב בחריפות על רעיון זה וכתב: **"נסברת הסופר שאומר שזה הוא הדור לה להקל משאה, סברת כרס הוא"**. זאת, משום ש"אין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה", כפי שאף אסור לכתוב מזוזה על קלף של ספר תורה שנפסל (שו"ע סי' ר"צ סעי' א'), כל שכן שאין לחתוך את הקלף ולגונזו ובכך להורידו מקדושתו.

המהר"ם פדואה מביא ראיה לדבריו מסוגייתנו בה מבואר שיש לכתוב את הס"ת בהידור ובנוי ולשם כך על הסופר לוודא שאורכו של הס"ת יהיה זהה להקיפו כאשר הוא גלול. בדיקת מידותיו של הספר נעשית באופן פשוט, כפי שכתב רש"י (ד"ה "לא אורכו יותר על הקיפו") שמסובבים חוט סביב ספר התורה [כמו בגלילה], וכעת יש לבדוק שגם אורכו של הס"ת הגלול, הוא כאורכו של החוט שנגלל סביב הס"ת. מוסיפה הגמרא ומציינת, שרוב הונא ביקש לכתוב ספר תורה מהודר שאורכו כהקיפו, אך מתוך **שבעים** ספרי תורה שכתב, עלה בידו ספר תורה אחד בלבד אשר ארכו היה כהקיפו.

לכאורה, שואל מהר"ם פדואה, **מדוע לא הצליח רב הונא** לעשות כן בכתיבת שישים ותשעה הספרים האחרים, הרי היתה לו אפשרות לכתוב על יריעות ארוכות ולאחר מכן לקצץ את שוליהן לפי הצורך, עד שאורך היריעות יהיה זהה להיקף ספר התורה? ומשלא עשה כן, משמע, שאסור לחתוך את יריעות ספר התורה לאחר כתיבתו. ראייתו זו של המהר"ם פדואה, לכאורה, הינה ראייה ניצחת, אך הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל דוחה אותה בסברה מעניינת, אשר כדי להבינה תחילה עלינו לפרט הלכה קצרה מהלכות ספר תורה.

כאשר סופר סת"ם כותב ספר תורה, עליו להקיף להותיר שוליים ריקים בראש הגליון ובתחתיתו, ולא למלא את הקלף בכתיבה מקצה לקצה. השיעור שיש להותיר הוא ג' אצבעות מעל הכתב וד' אצבעות מתחתיו (מנחות לא, שו"ע יו"ד סי' רע"ג סעי' א').

חישוב אורכו ורוחבו של ספר תורה: מעתה, אומר רבי שלמה קלוגר זצ"ל, חישוב המשך בעמוד הבא

הצדקה לעני כי מטרת נתינת הצדקה היא לטובת בנו. מעתה, לא זו בלבד שהעני אינו חש אי נעימות, אדרבה, הרגשתו היא, כי הוא זה המסייע לנדיב, שהרי בלעדיו, לא היה זה זוכה לקיים מצווה... ("מים חיים" נדבורנא אדר תשס"ב).

דף יא/א מעשה במונבז המלך

מדוע נקרא מונבז בשמו?

גמרתנו מספרת על מונבז המלך אשר הוציא ובזבז את ממון המלכות בשנות הבצורת כדי להאכיל את העם. ה"בן יהוידע" כותב, כי לא לחינם נתכנה "מונבז" בשמו, שבה לרמז על צדקותו בכך שפיזר את ממונו לצדקה. אמור מעתה "מונ" - ממון "בז" - בזבז.

דף יב/ב יש לו שתי לבבות

שתי לבבות

בסוגייתנו למדנו כי "קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, ולאחר שאוכל וישתה אין לו אלא לב אחד". היינו: טרם יאכל האדם וישתה, אין דעתו מיושבת להסכים ולהחליט בשאלות שעולות על הפרק.

ה"דרכי משה" (או"ח סי' תק"פ) מביא את מנהג המהר"ש שהיה מתענה ביום חתונת בניו.

כיום, כותב כ"ק האדמו"ר מצאנז זצ"ל

(שו"ת "דברי יציב" אה"ע סי' ע"ד), אין אנו נוהגים כן, ויתכן שמנהגו נובע מדברי הגמרא שקשה לאדם רעב להחליט ולסכם עסקאות וכדומה. ומאחר שביום החופה על ההורים לסכם ביניהם את הסכום שכותבים בכתובה, עליהם לאכול וליישב את דעתם, שאם לא כן, לא יהיו מסוגלים להחליט על הסכום ויבואו לידי תגרה...

בהקשר לכך, מעניין להוסיף את דברי בעל ה"בן איש חי" בסוגייתנו, שכתב, כי אם נכתוב את שתי הלבבות זה אחר זה, לפנינו "לב ולב". כאשר נקרא את שני המילים הללו בהיפוך אותיות, מסופן לתחילתן, תעלה המילה "בלבול", שהרי, חסר הסעודה, מבולבל במחשבותיו.

דף ט"ב טול קורה מבין עיניך

עצה נפלאה לדרשנים

למדנו בגמרתנו, כי בימי השופטים היה מצבו של עם ישראל ירוד עד שהגיעו הדברים למצב שהאנשים הטיחו בפני הגדולים שהוכיחום, את המשפט הידוע: "טול קורה מבין עיניך". כלומר, עד שאותו אומר לנו "טול קיסם מבין שיניך" ומוכיח אותנו על דבר זוטא, נתן תחילה את מעשיך הפגומים שהם כקורה עבה וגדולה לעומת מעשינו הקטנים כקיסם.

רבי חיים מוולאזין זצ"ל היה אומר, כי ירמיהו הנביא לימדנו עצה טובה לדרשן החפץ שקהל שומעיו לא יתקומם נגדו לבקרו על מעשיו הוא, שהנאם יכלול את עצמו עם שומעיו כדברי ירמיהו (איכה ג'א) "נחפשה דרכינו ונחקרה", שכלל את עצמו עם קהל שומעיו ולא אמר להם "חפשו דרכיכם וחקרו".

כאשר דרשן נוקט בלשון זו, סיים רבי חיים מוולאזין זצ"ל, אזי גם מתקיים בו "ונחקרה", היינו, אותה קורה שהטיחו האנשים במוכיחים בשער ואמרו להם "טול קורה מבין עיניך", שוב לא תוטח בדרשן, שכלל את עצמו עם אלו הראויים לתוכחה, אז, "קורה", הקורה תנוח בשלום על משכבה ואיש לא יעוררנה מריבצה להוכיח בה את הדרשן (מ"י ח"ד פ').

עונג שבת

י'ושא אחרון את ידיו אל העם ויברכם" (ט/כב)
•מדוע ישנם מקומות שהכהנים עולים לדוכן ברגלים בלבד?
•מדוע הכהנים נושאים את כפיהם בחזרת הש"ץ בלבד?
•יונפל מנבלתם עליו טמא הוא" (יא/לח)
•האם יש לטבול כלי פלסטיק?
•יין ושכר אל תשת" (י/ט)
•ציור שיכור למנין
•מקוה מים יהיה טהור" (יא/לו)
•מנהג קבוע היהיה כנדר
•טבילה לכבוד יו"ט בזמן הזה
על נושאים אלו ועוד רבים אחרים תוכל לקרוא בספרי "מאורות הדף היומי"-ג' חלקים עם מפתחות לפרשת השבוע ניתן להשיג בחנויות הספרים להזמנות חייג:

03-61-60-657

"מאורות הדף היומי"

בית המדרש למגיד שיעור דף היומי, סוכטשוב

בשורה לתושבי הדר גנים

פ"ת

הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה לייסד שיעור חדש בדף היומי
 השיעור יתקיים בבית כנסת "צעירי הציונות" רח' מנחם בגין
פ"תכל ערב משעה 21:10-21:45

ע"י הרב דוד הרשער שליט"א מרבני בית מדרשו

הצבור הרחב מוזמן

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגליון לאור להנצחת יקיריהם ולעילוי נשמתם, נא לפנות:

03-61-60-657

נקודות הפצה בחו"ל

אנגליה לונדון: הר"ר יחזקאל אפרון 020-84551997
מנצ'סטר הר"ר שמואל קאהן 07976402928
בלגיה: הר"ר יעקב סנדוביץ 0475-263759
צרפת: הר"ר יהודה בוכינר 333-88140301
ארצה"ב ניו ג'רסי: משה פרי 201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
שווייץ: הר"ר רפאל מוסכר 014620030
בארצות הברית: ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243
מחלקת מנויים
 המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית **בדואר:** נא לפנות לטל. 03-616-06-57
בדואר אלקטרוני: נא לפנות dafyomi@hadaf-hayomi.com
פקס: נא לפנות לטל. 03-574-82-72

לעילוי נשמת

הילד **דוד ישי סקופ** ז"ל
 בן הר"ר גרשון שיבלחטיא נלב"ע י"ח ניסן תשנ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
 הונצח ע"י הוריו ידידיו הר"ר גרשון וזוג מרת רחל סקופ שיחיו נתינה

לעילוי נשמת

ע"ה בת הר"ר פנחס וצלר ז"ל נלב"ע כ"א ניסן תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
 הונצחה ע"י בניה הר"ר פנחס צבי קוט פ"ת
 הר"ר יוסף מרדכי קוט מלברן אוסטרליה

לעילוי נשמת הר"ר ראובן גומבו ז"ל
 ב"ר צבי ז"ל וזוג מרת פראדל גיטל ע"ה
 ב"ר שמואל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

המשך מעמוד קודם

אורכו של הס"ת אינו נעשה לפי מלא אורכו של הקלף, אלא מודדים את הכתב ואת השוליים הנזקקים לו, היינו: שלש האצבעות שבראש העמוד בארבע האצבעות שבסופו, ואילו השוליים החלקים העודפים על הנדרש אינם נכללים בחישוב, כפי שאם סופר סת"ם יוסיף לס"ת יריעות ריקות לאחר פרשת וזאת הברכה, לא יועיל הדבר להחשיב את הס"ת כעבה יותר. לפיכך, גם אם היינו פוסקים שמותר לחתוך את שולי הס"ת, לא היה בכך כדי להועיל לרב הונא... וממילא אין כל ראייה מסוגייתנו. הגדיל לחדש בעל שו"ת "משאת בנימין" (סי' ק'), שכתב כי אין כל קדושה בשוליים העודפים בס"ת, משום שכאמור, אין הם נדרשים לס"ת ואינם משמשים אותו לכל צורך שהוא. לעומת זאת, השוליים שיש להותירם, היינו: ג' אצבעות מעל הכתב וד' אצבעות למעלה, קדושים בקדושת ס"ת, משום שבהעדרם הס"ת פגום. **למעשה, הורו הפוסקים רובם ככולם,** כי שולי ספר התורה קדושים הם, וחלילה לקצץ ולחתוך בהם. המהר"ם מרוטנבורג (שו"ת ח"ד סי' אלף כ"ב) אף כתב, שהטילו "חרם שלא לקצץ גליון ספר אפילו כדי לכתוב עליו" ספר תורה אחר.

דף טז/ב עשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים

סעודת הבראה משל אחרים בלבד - גם כוס קפה?

גמרתנו מספרת, שאת נזיד העדשים, בו קנה יעקב אבינו את הבכורה מעשו אחיו, הכין יעקב ליצחק אביו, כדי לנחמו על פטירת אברהם אבינו. האחרונים מבארים, כי את העדשים הללו הביא יעקב ליצחק אביו כסעודת הבראה, הניתנת לאבל בשונו מן הלוויה. הלומד גמרא זו, אינו מעלה על דעתו כי פוסקים שלמדו גם הם גמרא זו, הסיקו ממנה מספר הלכות נכבדות בדיני סעודת הבראה של אבילות, כלהלן.

בגמרא מובא (מו"ק כזב), שבסעודתו הראשונה לאחר הלוויה אין האבל רשאי לאכול לחם משל עצמו, אלא ממה שיביאו לו אחרים, וכן נפסק להלכה (שו"ע יו"ד סי' שע"ח סעי' א'). **ונחלקו האחרונים,** אם הלחם בלבד הוא שנאסר על האבל לאכול משל עצמו, אך דברי מאכל אחרים לא נכללו בתקנה זו, או שמא, חז"ל אסרו עליו לאכול כל דבר מאכל אשר שייך לו. בעל ה"חכמת שלמה" וה"ערוך השולחן" (יו"ד שע"ח) סוברים, כי מדברי הגמרא האוסרת על האבל לאכול לחם משלו, מוכח שדברי מאכל אחרים אינם נכללים בתקנה זו. אולם, בעל "שבט יהודה" (סי' שע"ח) והחיד"א ("יפה לב" ח"ח סי' שע"ח) כתבו, שהאבל אינו רשאי לאכול כל דבר מאכל משלו, וכן נפסק להלכה ב"קיצור שולחן ערוך", שאפילו כוס קפה אסור לאבל לשתות משל עצמו.

מדוע אבל אינו רשאי לאכול בסעודת הבראה מאכלים משלו? בספר "דברי סופרים" (פ' כ"ה אות כ"ג) מביא, כי מחלוקתם תלויה בטעם תקנת חז"ל שאבל לא יאכל סעודת הבראה משל עצמו כי אם משל אחרים, ושני טעמים אנו מוצאים לדין זה. הראשון כותב (הביאו ב"י יו"ד סי' שס), כי מרוב צער, האבל שואל את נפשו למות מצער ואינו דואג לעצמו. לפיכך תקנו חז"ל שאסור לו לאכול לחם משל עצמו, ועל ידי כך הסובבים אותו יאלצו להגיש לפניו סעודה, **לנחמו ולהחיות את נפשו** (שו"ת אג"מ יו"ד ח"ב סי' קס"ח). לעומת זאת לדעת בעל "שבט יהודה" שחז"ל ביקשו למנוע מהאבל לסעוד לשווע, כדי שהוא יתאבל על מתו, ולפיכך תקנו שלא יאכל מאכלים משל עצמו, כי אם משל אחרים ואז **לא יאכל הרבה** כי אם את אשר יביאו לו בלבד. מעתה, מובן היטב מדוע פסק ה"שבט יהודה" שאבל אינו רשאי לאכול מאומה משל עצמו, שהרי לדעתו, תקנה זו באה למנוע ממנו לאכול לשווע ולהשכיח על ידי כך את צערו על אבלו הגדול.

האחרונים (בד"ס שם אות כ"ז) הוכיחו מלשון הטור (יו"ד שס), שכתב כלשון סוגייתנו, שהסעודה מוגשת לאבל "כדי לנחמו". הרי לנו, שסעודת ההבראה מוגשת לאבל כדי לעודדו, ולא כדי למנוע אותו מאכילה מרובה. נידון זה, אינו היחיד אשר לגביו הוכיחו הפוסקים מסוגייתנו, כלהלן.

כתב הראשון (מו"ק פ"ג סי' פ"ד), שבעל אינו רשאי להגיש לאשתו סעודת הבראה, משני טעמים: **א.** משום שהוא חייב במזונותיה, וממילא היא קונה את דברי המאכל המוגשים לו על ידו, ושוב אין הם נחשבים כמאכלים של אחרים, כי אם שלה. **ב.** משום שאוכלת עמו תדיר, ואין זה נראה כלחם של אחרים.

כאשר נבוא לדון, אם בן שסמוך על שולחן אביו רשאי להגיש לפניו סעודת הבראה מדברי מאכל השייכים לבן, נמצא, כי ההכרעה בנדון זה תלויה בשני הטעמים הנזכרים. שכן, לפי הטעם הראשון, הבן רשאי לנהוג כן, משום שהמאכלים אינם של אביו. אולם, לפי הטעם השני שמשום מראית העין אסור לבעל להגיש סעודת הבראה לאשתו, גם הבן אינו רשאי לנהוג כן, שהרי כל הרואה את הבן שסמוך על שולחן אביו מגיש לו מאכלים, סבור ובטוח הוא כי משל אביו הם.

והנה, גם כאן הוכיחו האחרונים מסוגייתנו, כי טעמו הראשון בלבד של הראשון הוא שתקף להלכה. שהרי בגמרתנו מסופר, שיעקב אבינו, שהיה סמוך על שולחן אביו, הגיש לו עדשים, ולדברי האחרונים, כאמור, אותם עדשים נועדו לסעודת ההבראה של יצחק אבינו ("רוח חיים" להגר"ח פלאגי" סי' שע"ח).